

Pedagogikada rag‘batlantirish metodi

**Guliston davlat pedagogika instituti
Pedagogika yo‘nalishi 1-kurs talabasi
Shahobiddinova Sevinch Rahimovna**

Annotasiya: Ushbu maqolada pedagogikada rag‘batlantirish metodini qo‘llash, tarbiya metodlaridan samarali foydalanish haqida.

Kalit so‘zlar: Tarbiya, metod, usul, rag‘batlantirish, pedagog, tarbiyalanuvchi, ta’lim, vosita, o‘quvchi, jazolash, namuna.

Kirish

Rag‘batlantirish (stimullash) deganda, fikrlashga, his etishga va faoliyatga jalb etish, turtki berish, kuch berish tushuniladi. U yoki bu omilning o‘quvchi shaxsiga ta’sirini mustahkamlash va kuchaytirish maqsadida stimullovchi metodlar qo‘llaniladi va bularning ichida eng ko‘p qo‘llaniladigani musobaqalarni rag‘batlantirishdir. Ushbu guruh metodlari tarbiyachi foydalanadigan juda ham nozik qurolki, u tez o‘zgaruvchan xarakterga hamda doimiy rivojlanishdagi, bir vaqtning o‘zida ham effekt javob kuchiga, ham effekt ta’sir kuchiga ega bo‘lib, shaxs bilan muloqot davomida qo‘llaniladi. SHuning uchun ham ushbu metoddan foydalanuvchining obro‘si alohida ahamiyat kasb etadi. Mazkur guruh metodlaridan foydalanishda ularning harakat mexanizmi har tomonlama o‘rganilgan va tajribada ko‘p sinovdan o‘tkazilgan bo‘lishi kerak. Qadimdan xalqimizda turli sport o‘yinlari (uloq, kurash, dasta-chikaldek, chovgon singari), askiya payrovlari kabilardan bolalarni tarbiyalashda juda ustalik bilan foydalanib kelingan. Hozirgi kunda yurtimizda yoshlarning tarbiyasiga alohida e’tibor qaratilmoqda. Tarbiya berishda asosan rag‘batlantirish usulidan foydalanish samarali hisoblanadi. Rag‘batlantirish pedagogik talablarni hisobga olgan holda qo‘llanilishi lozim. Har qanday rag‘batlantirish o‘quvchining jamoa oldidagi chinakkam xizmatlariga muvofiq bo‘lishi lozim. Rag‘batlantirish vaqtida o‘quvchining alohida xususiyatlarini, jamoada tutgan o‘rnini hisobga olish va u ketma-ket bo‘lmasligi kerak.

Adabiyotlar tahlili va Metodologiyasi

Ahmedova Dilnoza o‘zining " Tarbiya berishda intellekt va salohiyatni oshirish" nomli maqolasida keltirgan: O‘quvchilarni rag‘batlantirishning psixologik xususiyatlari haqida bir nechta olimlar o‘zlarining ilmiy ishlarida juda muhim fikrlarni

ilgari surgan bo‘lib, yurtimiz olimlaridan J. Xasanboyev va X. To‘raqulovlarning fikrlariga ko‘ra: “Rag‘batlantirish o‘quvchilarning harakatlarini ijobiy baholashni ko‘zda tutadi. Rag‘batlantirish quvonch, qoniqish, qanoatlanish kechinmalarini paydo qiladi, tetiklik va g‘ayrat bag‘ishlaydi, o‘z kuchiga ishonchni mustahkamlaydi, ijobiy xatti-harakatlarni rag‘batlantiradi, o‘z faoliyati va xulqiga mas‘uliyatini oshiradi” - deb hisoblaydilar. Rag‘batlantirish metodlari turli xil bo‘lib, ular tarkibiga ma‘qullash, ko‘ngil ko‘tarish, dalda berish, ishonch bildirish, qayd qilish, og‘zaki va yozma tashakkur bildirish, mukofotlash va boshqalar kiradi. Rag‘batlantirish pedagogik talablarni hisobga olgan holda qo‘llanilishi lozim. Har qanday rag‘batlantirish o‘quvchining jamoa oldidagi chinakam xizmatlariga muvofiq bo‘lishi kerak. Rag‘batlantirish vaqtida o‘quvchining alohida xususiyatlarini, jamoada tutgan o‘rnini hisobga olish va u bitta o‘quvchi uchun ketma-ket bo‘lmasligi kerak. Doimiy ravishda haddan oshirib maqtash, jamo‘aga nisbatan taqqoslash, talabchanlikni bo‘shashtirib yuborish bular o‘quvchida man-manlik, xudbinlik sifatlarining yuzaga kelishiga sabab bo‘ladi. Rag‘batni tashkil etishda o‘quvchining muvaffaqiyati bilan birga uning jamoadagi o‘rni, axloqiy qiyofasi, shuningdek, mehnatga, jamoa topshiriqlariga, jamoaning o‘ziga munosabati borasidagi jamoa fikrini inobatga olish ham talab etiladi. Psixologiyada esa rag‘batlantirish shaxsga nisbatan motivatsiya berish deb yuritiladi. Motiv va motivatsiya muammosi jahon psixologiyasida turli tuman nuqtai nazardan yondashish orqali tadqiq qilib kelinmoqda.

E.G‘.G‘oziyev O‘zbekistonda tafakkur psixologiyasini keng yoritgan olimlardan biridir. Muallifning fikriga ko‘ra, inson tafakkuri o‘zining mustaqilligi jihatidan mustaqil va nomustaqil tafakkurga ajratiladi. “Tafakkurning mustaqilligi deganda, kishining shaxsiy tashabbusi bilan o‘z oldiga konkret maqsad, yangi vazifalar qo‘ya bilishi, ular yuzasidan amaliy va ilmiy xarakterdagi faraz qilishi, natijani ko‘z oldiga keltira olishi, qo‘yilgan vazifani hech kimning ko‘magisiz, ko‘rsatmasisiz o‘zining aqliy izlanishi tufayli, turli yo‘l, usul va vositalar topib, mustaqil ravishda hal qilishdan iborat aqliy qobiliyatni tushunish kerak” M.G‘.Davletshin aqliy tushunchalarni qobiliyat tushunchasi bilan bog‘lab o‘rgangan. Qobiliyat shakllanishi va rivojlanishi, birinchidan, ma‘lum bir faoliyatga moyillik yoki intilish borligiga va faoliyat natijalarining sifatiga qarab, tegishli tabiiy zehn nishonalarini aniqlash yo‘li bilan, ikkinchidan, mutaxassis rahbarligida sistemali faoliyatga jalb etish orqali shaxsning tabiiy xususiyatlarini chiniqtirish va rivojlantirish yo‘li bilan, uchinchidan, umumlashgan aqliy operatsiyalarni shakllantirish yo‘li bilan borishi kerakki, bu

operatsiyalar umumiy va maxsus axborotni yengil va samarali o'zlashtirishni rejalashtirgan faoliyat bo'yicha malaka va ko'nikmalar hosil qilishni ta'minlasin. Bolalarda qobiliyatlarni o'sishi ta'lim-tarbiya jarayonida yuzaga keladi. G'.B.Shoumarov mamlakat fuqarolarining aqliy saviyasiga alohida urg'u berib, har bir davlat, jamiyat taraqqiyoti, uning istiqboli o'z fuqarolarining saviyasi bilan belgilanishini e'tirof etadi. Jamiyat va fan-texnikaning rivojlanishida aql muhim omil va mezonlardan biridir. SHuningdek, SHoumarov har qanday insonparvarlik jamiyatida aqli zaiflarga e'tibor muhimligini uqtirib, aqli zaiflik omillarini markaziy asab tizimining organik buzilishi, shuning oqibatida bola bilish faoliyatining turg'un pasayishidir deydi.

Muhokama

Tarbiyaviy ishlar tizimi va tarbiya jarayoni har qanday mamlakat hayotida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Metodning ijobiy va salbiysi bo'lmaydi, tarbiya jarayonida ma'lum yo'lni yuqori darajadagi samarali va samarasiz deya baholash mumkin emas. Metodning samaradorligini u qo'llanilayotgan sharoit nuqtai nazaridan baholash mumkin. Bundan tashqari asosan rag'batlantirish metodidan foydalanish tavsiya etiladi. Chunki, hozirgi har bir shaxs o'zining qilayotgan ishi uchun, harakati, uchun rag'bat olishni xohlaydi. Har bir qilayotgan ishi uchun rag'bat berilsa u yanada harakat qiladi, yanada intiladi. Maktablarda asosan rag'batlantirish metodidan foydalaniladi. Maktabda o'quvchilarda raqobat kuchli bo'ladi shuning uchun ular ko'proq rag'batga intilib o'qishni davom ettiradi. Agar ularga hech qanday rag'bat berilmasa o'qishga ham intilmay harakat qilmay qo'yadi.

Natija

Rag'batlantirish pedagogik talablarni hisobga olgan holda qo'llanilishi lozim. Har qanday rag'batlantirish o'quvchining jamoa oldidagi chinakkam xizmatlariga muvofiq bo'lishi lozim. Rag'batlantirish vaqtida o'quvchining alohida xususiyatlarini, jamoada tutgan o'rnini hisobga olish va u ketma-ket bo'lmasligi kerak. Haddan oshirib maqtash jamoaga nisbatan taqqoslash talabchanlikni bo'shashtirib yuborish, bular o'quvchida man-manlik, xudbinlik sifatlarining yuzaga kelishiga sabab bo'ladi. Rag'batni tashkil etishda o'quvchining muvaffaqiyati bilan birga uning jamoadagi o'rnini, axloqiy qiyofasi, shuningdek, mehnatga, jamoa topshiriqlariga, jamoaning o'ziga munosabati borasidagi jamoa fikrini inobatga olish ham talab etiladi. Jazo berish o'quvchining manfaatlaridan kelib chiqmasligi yoki uning uchun xizmat qilmasligi lozim. Jazo jamoa tomonidan ham berilishi mumkin. Barcha hollarda ham o'quvchini jismoniy va ruhiy azobga

solmasligi, uni tahqirlanmasligi, sha'nini yerga urmasligi, huquqini paymol etmasligi kerak. Tarbiya metodlari sharoitni, vaqtni, shuningdek, o'zaro bir-biriga ta'sirini hisobga olgan holda qo'llash maqsadga muvofiq tarbiya metodlari, tarbiya vositalari bilan juda yaqin aloqada hatto, bir-biriga singib ketgan bo'lsada, ular bir-biridan farq qiladi. Tarbiya vositalariga tarbiyaning maqsadga muvofiq tashkil qilingan faoliyat turiga kiradi. O'yin, o'quv mehnati, sport va boshqa faoliyat turlari shunday vositalar hisoblanadi. Bundan tashqari tarbiya jarayonida turli predmetlar, moddiy va ma'naviy madaniyat namunalari, axborot hamda texnik vositalardan ham tarbiya vositasi sifatida foydalaniladi. Chunonchi, ko'rgazmali, o'quv qurollari badiiy-ilmiy adabiyotlar, san'at asarlari, radio, televideniye, kompyuter, magnitofon, slaydo, shuningdek, kishilar ham tarbiya vositasi bo'lib xizmat qilishi mumkin.

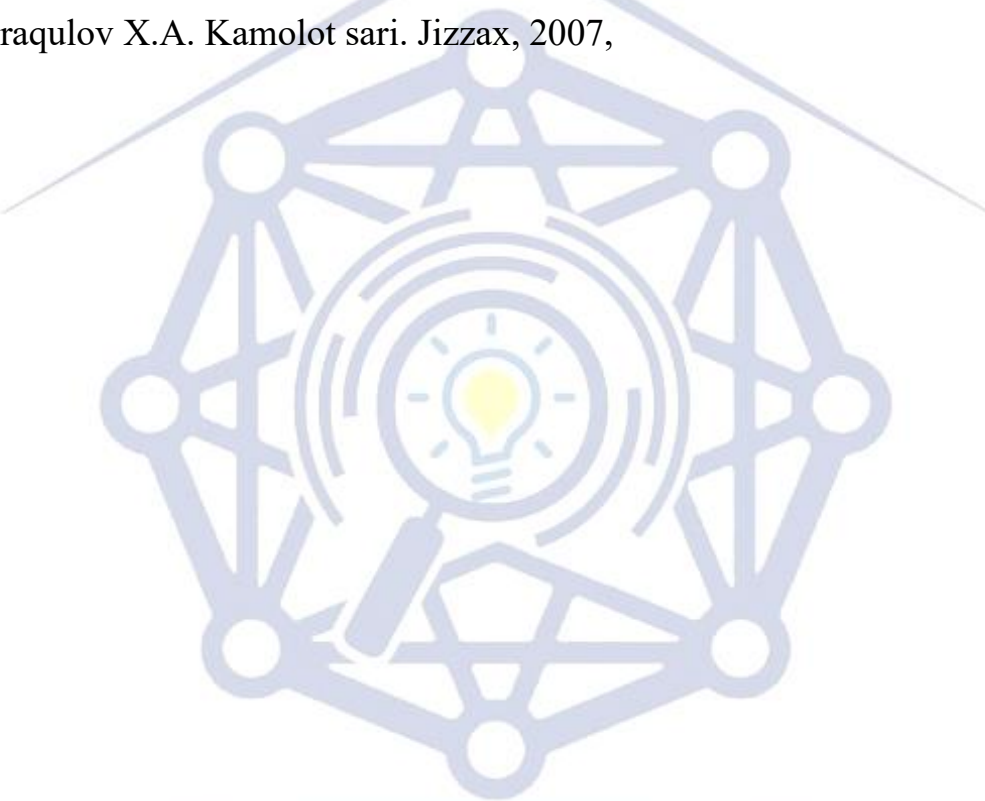
Xulosa

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, tarbiya berish jarayonida har bir metodni o'z o'rnida qo'llash kerak. Rag'batlantirish metodidan ham meyorida foydalanish kerak. rag'batlantirish o'rtacha darajada qo'llanilishi kerak, shunda u foydali bo'ladi va o'quvchilarning harakatlari va harakatlari yo'naltirilgan yagona maqsadga aylanmaydi. Rag'batlantirish adolatli bo'lishi va har bir o'quvchiga teng sharoitlarda, ma'lum bir shaxsning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ifodalanishi kerak. Ya'ni, har birining yutuq darajasini o'z imkoniyatlari va qobiliyatlari bilan bog'lash kerak. Har qanday o'quvchining xatti-harakatlari yoki yutuqlarini rag'batlantirishga loyqligini hal qilishda jamoaning fikrini hisobga olish yaxshi shakl hisoblanadi. Bu ushbu usulni qo'llashda eng katta ob'ektivlik va adolatni ta'minlaydi, shuningdek, bolalarni o'rtoqlarining faoliyatini tahlil qilish va baholashga o'rgatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Mirziyoyev Sh. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. – Toshkent: “O'zbekiston” NMIU, 2017.
2. J. Xasanboyev, X. To'raqulov va boshqalar “Pedagogika”. Oliy o'quv yurtlari uchun darslik. -Toshkent: «Noshir», 2011.
3. E.G'oziyev “ Umumiy psixologiya”. Psixologiya mutaxassisligi uchun darslik I - kitob Toshkent – “Universitet” – 2002.

4. Qojaspirova G.M. Pedagogika: Seminar va o‘quv-uslubiy materiallar. - M. VLADOS - 2003 yil.
5. Karimov I.A. Barkamol avlod orzusi. Toshkent: Sharq, 1997.
6. Karimov I.A. Yuksak manaviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008. – 174 b.
7. Abdurahmonov A. Saodatga eltuvchi bilim. «Ma’rifat gulshani» gazetasi, 6 (11) – 2007 yil.
8. To‘raqulov X.A. Kamolot sari. Jizzax, 2007,

**Research Science and
Innovation House**